

student

VÅRDFÖRBUNDET STUDENTS VFU-RAPPORT 2018

Vårdförbundets studentmedlemmar om
den verksamhetsförlagda utbildningen

2018-06-25

Jonas Vallgård

Innehåll

1	Förord.....	3
2	Vårdförbundet Students förslag till förbättringar av utbildningarna.....	4
3	Vårdförbundet Students VFU-ranking 2018	6
4	Vi är vården – handledaren är VFU:n.....	8
5	Studenterna checkar (kanske) in på vårdjobbet?	10
5.1	Resultatet i grafer	12
6	Metod.....	15

1 Förord

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en central del av utbildningen till sjuksköterska, biomedicinsk analytiker och röntgensjuksköterska.

Verksamhetsförlagd utbildning är en av många grundläggande stenar i att utveckla yrkeskompetensen och det interprofessionella samarbetet. Under handledning ska studenterna få praktisk färdighetsträning och möjlighet att tillämpa sina teoretiska kunskaper inom något av sina huvudområden:

- Omvårdnadsvetenskap
- Vårdvetenskap
- Biomedicinsk laboratorievetenskap
- Radiografi

För tredje året i rad genomför Vårdförbundet Student en VFU undersökning bland studentmedlemmarna. Vi i studentstyrelsen vill på så sätt fortsätta arbetet att tillsammans med lärosätena diskutera och utveckla både den universitetsförlagda, som den verksamhetsförlagda utbildningen för de olika professionerna. I samma anda hoppas vi rapporten kan inspirera till samarbete och erfarenhetsutbyte mellan lärosätena, vilket i förlängningen ska leda fram till nytänkande och en allt bättre praktik för alla studenter.

En diskussion bland studenterna, som vi uppmärksammat särskilt under året, har varit den om studenternas möjlighet att få tillgång till utbildade handledare och tid till reflektion. Vi vill att alla studenter, oavsett studieort, ska få möjlighet till en kvalitativ VFU med god handledning och tid till reflektion.

Stort tack till alla som deltagit i enkätundersökningen!

/Studentstyrelsen

2 Vårdförbundet Students förslag till förbättringar av utbildningarna

Vårdförbundet Students syfte med undersökningen är att kartlägga studenternas upplevelser av den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) både vad det gäller innehåll och genomförande. Vi vill också att rapporten ska kunna fungera som ett bra underlag för fortsatta diskussioner med universitet och högskolor kring vikten av den verksamhetsförlagda utbildning och dess villkor. Slutligen vill vi ge förslag till förbättringar och därigenom bidra till en höjning av utbildningskvalitén för Vårdförbundets professioner.

Nyheter

Nytt för i år är dels att vi bjudit in studenter på fjärde och femte terminen att delta i undersökningen, dels att vi ställt frågor om hur studenterna tänker om tiden efter examen – det vill säga när det är dags att bli yrkesverksam.

Många är nöjda, men det finns saker att förbättra

Generellt är de flesta studenterna åter mycket nöjda med sin VFU. Det visar sig inte minst genom att det ofta är små marginaler mellan lärosätena i VFU-rankingen. Ändå lyckas två högskolor åter placera sig bland topp tre, samtidigt som vi fått en ny guldmedaljör.

En bra handledare är oftast nyckeln till en bra VFU upplevelse. Det har vi konstaterat i tidigare undersökningar och det bekräftas även i årets studie. Många handledare får tyvärr inte rätt förutsättningar för sin viktiga uppgift. Ett problem som påpekats tidigare och som dessvärre tycks bestå i allt för hög grad. Till exempel har man inte fått genomgå en handledarutbildning innan man tar emot studenter. Tiden till daglig reflektion med sin handledare är också fortsatt bristfällig. Orsaken kan vara att handledaren inte förstår vikten av reflektionstid eller att handledaren inte har en tjänst som är rätt dimensionerad och måste därför rusa vidare till andra arbetsuppgifter.

Satsa på specialistutbildningar

Framtiden för studenterna ser ljus ut. De kommer vara mycket efterfrågade på arbetsmarknaden. I en hälso- och sjukvård där det råder stor brist på specialistsjuksköterskor är det positivt att se att över 80 procent av studenterna redan nu har siktet inställt på en sådan karriärutveckling. Det talar också för att det är hög tid att professioner som röntgensjuksköterskor, biomedicinska analytiker och barnmorskor erbjuds en lagstadgad reglerad specialistutbildning.

Tydliga krav på sina framtida arbetsgivare

Studenterna kommer samtidigt med tydliga krav på sina framtida arbetsgivare inom hälso- och sjukvården. De förväntar sig en lön i paritet med sin akademiska utbildning, en arbetsmiljö som inte riskerar hälsan och

arbetsvillkor som gör att arbetet går att kombinera med andra värden i livet. Får de inte detta, signalerar de att de kommer välja en annan arbetsgivare eller kanske till och med ett annat yrke.

Vårdförbundet Student vill se att följande punkter prioriteras

❶ Obligatorisk handledarutbildning

Alla handledare ska genomgå en obligatorisk handledarutbildning. Utan handledare med handledarutbildning ska verksamheter inte ta emot studenter.

❷ Bättre villkor för handledare

Handledarna behöver generellt få mer tid avsatt, men också bättre stöd och förståelse för sin roll från arbetsgivare och kollegor.

❸ Fler kombinationstjänster

Ökad samverkan mellan universitet, högskolor och klinisk verksamhet genom fler kombinationstjänster. Fler personer som är verksamma både på universiteten och i vårdverksamheten.

❹ Mer interprofessionellt lärande

Öka integrationen av interprofessionellt lärande under hela utbildningen.

❺ Tid för vila och återhämtning

Anpassa schemalaggningsen under VFU så att det finns tid för vila och återhämtning samt utrymme att genomföra obligatoriska studieuppgifter.

❻ Bredda VFU placeringarna

Jobba för att verksamhetsförlagda utbildningarna följer trenden mot en mer nära vård. Förlägg fler kliniska placeringar i primärvård och kommunal hälso- och sjukvård.

3 Vårdförbundet Students VFU-ranking 2018

Rankingen av årets VFU-placeringar baseras likt tidigare år på frågan: ”*Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar?*”.

1131 studentmedlemmar i Vårdförbundet spridda på 25 olika universitet och högskolor besvarade frågan. Nytt för i år är inte bara sistaårsstudenter, utan även studenter på termin fyra och fem fick möjlighet att delta i undersökningen.

Generellt fick VFU-placeringarna åter ett bra betyg. Poängmedelvärdet för alla studieorter var 4,27 på en skala från 1-6. Där sex var högsta betyg. Trenden är dock fallande eftersom föregående års poängsnitt var 4,39 (2017) respektive 4,58 (2016).

Årets vinnare

Mittuniversitetet är det lärosäte som under 2017-2018, enligt studenternas omdömen, genomgående haft de bästa VFU-placeringarna. På silverplats hittar vi förra årets vinnare Högskolan i Halmstad och bronsplaceringen går till Blekinge Tekniska högskola.

Andra VFU-platser som i snitt fått särskilt gott betyg är de som är knutna till Linköpings universitet och Högskolan i Borås.

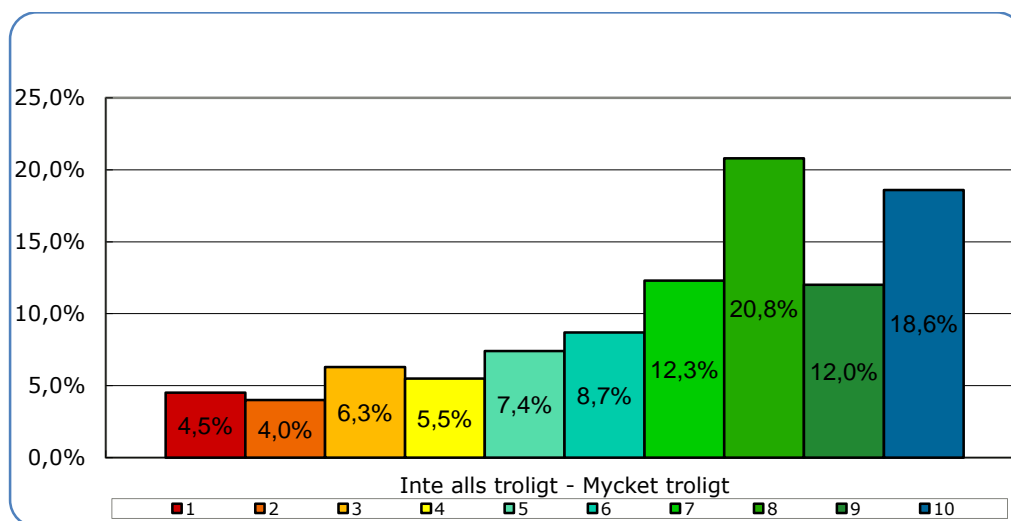
I årets VFU-ranking har vi valt att fokusera på de som fått bäst omdömen. Vi presenterar därför inga placeringar för övriga lärosäten. Det är överlag också ganska tätt bakom medaljörerna och de flesta, utom två lärosäten, får ett poängmedelvärde från 4,0 och högre.

Mittuniversitetet visar också att det med rätt insatser ganska snabbt går att förbättra upplevelsen av den verksamhetsförlagda utbildningen, eftersom man föregående år placerade sig på plats 21.

Hur troligt är det att du skulle rekommendera ditt universitet eller din högskola till kommande studenter?

Studenterna fick även möjlighet att göra en helhetsbedömning av sin utbildning, genom att ta ställning till i vilken utsträckning man kunde tänka sig rekommendera lärosätet till kommande studenter.¹

Generellt är det cirka 31 procent av studenterna som med största sannolikhet skulle rekommendera sitt universitet till framtida studenter (poäng 9-10). Cirka 33 procent framstår som mer neutrala (7-8), medan resterande 36 procent får anses vara negativa eller skeptiska till en rekommendation av lärosätet (1-6). Se tabell nedan.

De universitet och högskolor där studenterna i *snitt* är mest positiva till att rekommendera sin studieupplevelse är Sophiahemmets högskola, Högskolan i Kristianstad, Linköpings universitet, Linneuniversitetet, samt Karolinska institutet och Högskolan i Halmstad.

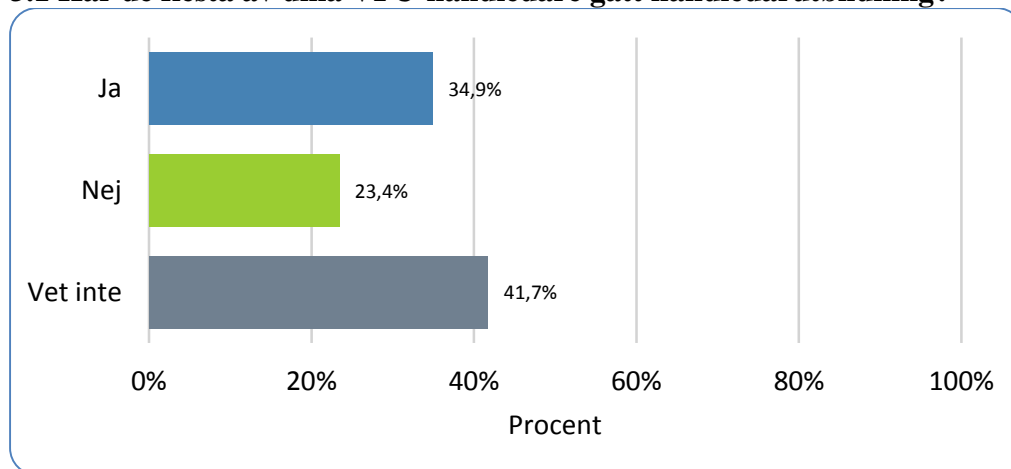
¹ Läs mer om skalan i avsnittet metod.

4 Vi är värden – handledaren är VFU:n

En bra handledare är många gånger den viktigaste faktorn för att skapa en bra upplevelse av den verksamhetsförlagda utbildningen. Det har visat sig i tidigare undersökningar och det återkommer även i årets studie.

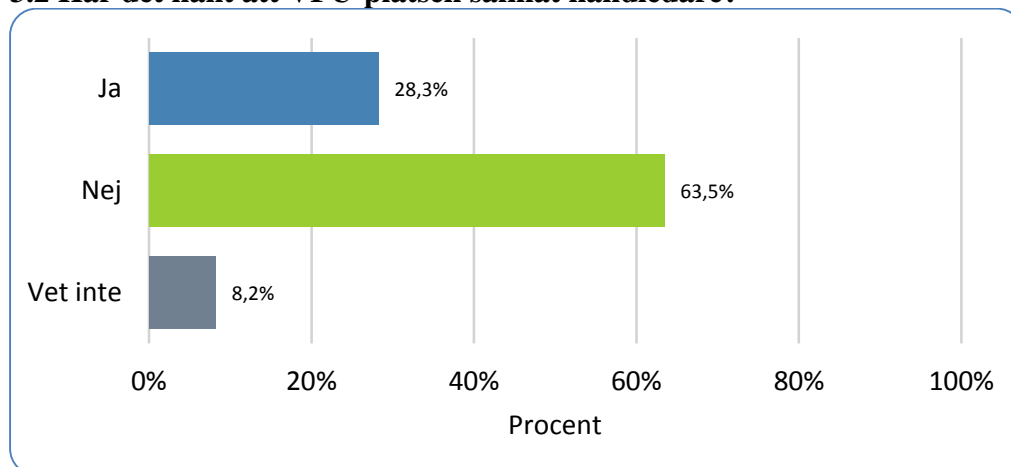
För att handledaren ska få bästa möjliga förutsättningar är det viktigt att verksamheterna erbjuder personalen handledarutbildningar. Enligt studenternas kännedom, så är det tyvärr fortfarande alltför många handledare som inte fått möjlighet till den viktiga förberedelsen (figur 3.1).

3.1 Har de flesta av dina VFU-handledare gått handledarutbildning?

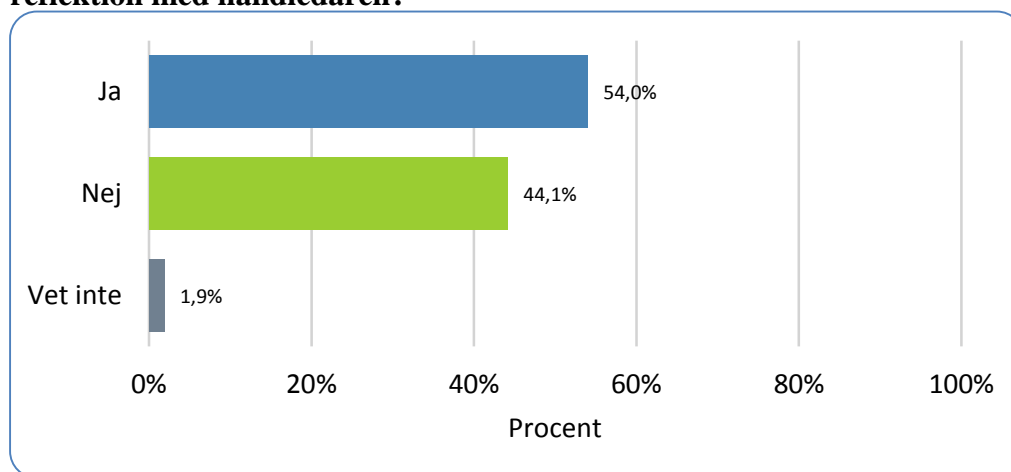
Än mer bekymmersamt är det förstås att nästan 3 av 10 studenter kommit till en verksamhetsförlagd utbildning där det helt saknats uttalad handledare (figur 3.2).

3.2 Har det hänt att VFU-platsen saknat handledare?

En annan viktig förutsättning för den som är handledare är att tjänsten ger tillräckligt utrymme för handledaruppdraget. Förutom att till exempel förstå vikten av reflektion (vilket lärs ut i en handledarutbildning), måste det finnas tid avsatt till detta. Allt för många studenter (44 procent) svarar i undersökningen att den tiden saknats på de flesta av personens VFU-platser (figur 3.3).

3.3 Har det på de flesta av dina VFU-platser funnits tid avsatt för reflektion med handledaren?

Vikten av handledarutbildning

Vårdförbundet anser att handledarutbildning är så pass viktig att den bör vara obligatorisk för alla handledare.

Det resulterade vidare i att Vårdförbundets kongress i år ställde sig bakom ett ställningstagande om att arbetsgivare som inte prioriterar handledarutbildning för anställda inte heller bör ta emot studenter för verksamhetsförlagd utbildning.

5 Studenterna checkar (kanske) in på vårdjobbet?

Rekryteringsutmaningen

Välfärdssektorn står inför stora utmaningar – inte minst när det gäller rekrytering. SKL beräknar att: ”Om inga förändringar görs i sättet att organisera, arbeta och bemanna kommer de demografiska förändringarna leda till att antalet anställda i välfärdstjänsterna behöver öka med nästan 200 000 personer. Ytterligare drygt 300 000 personer behöver rekryteras för att kompensera för pensionsavgångarna under perioden.”²

Inom hälso- och sjukvården uppskattar Vårdförbundet att antalet sjuksköterskor behöver öka med 45 000 till år 2030 för att nå en rimlig nivå. Det vill säga att Sverige får över 15 sjuksköterskor per 1 000 invånare, vilket är nivån i övriga Norden.³

Det behövs även betydligt fler barnmorskor får att vi ska kunna nå en barnmorska per födande kvinna i aktiv förlossning.⁴

Redan idag är rekryteringsutmaningen betydande. Socialstyrelsen gör bedömningen att efterfrågan på personal är större än tillgången för alla de tio legitimationsyrken som ingår i deras bedömning av personalläget i vården. De ser att bristen varierar över landet, men är generellt stor när det gäller grund och specialistutbildade sjuksköterskor, barnmorskor och olika specialistläkare.⁵

Millenniegenerationen

Den generationen som nu är i högre utbildning och i strid ström går in i arbetslivet är födda under 1990-tal till tidigt 00-tal. Generationen, ofta benämnd millenie- eller internetgenerationen utgör en generation som vuxit upp med internet, smarta mobiler och digitalisering inom en mängd områden. En utveckling som har påverkat både deras värderingar och preferenser.

Kairos Future beskriver dem som ”en generation som vårdar sin tid på andra sätt än vi är vana från tidigare generationer. Trygghet och avgränsning är viktiga frågor för dem och jobbet är inte primärt en yta för självförverkligande, det sker någon annanstans.” Likt tidigare generationer anses de också ha en hög arbetsmoral på jobbet, men arbetet går inte först. ”De yngre vågar säga nej till en arbetsmiljö som inte fungerar” och att som arbetsgivare leva som man lär blir viktigt ”när ledarskapet och attraktionen av nya medarbetare ska utvecklas”.⁶

² SKL (2017), ”Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden”, s.23

³ Vårdförbundet, ”Vård i världsklass – för alla”, s.8

⁴ Ibid

⁵ ”Ökad risk för vårdskador vid personal och kompetensbrist”, Socialstyrelsen 2018

⁶ ”Omvälvande generationsväxlingar i vård och omsorg”, Kairos Future 2017-12-03

Studenternas syn på sitt kommande arbete och karriären

I årets upplaga av VFU-enkäten har Vårdförbundet Student frågat om studenternas syn på sitt kommande arbete. I svaren kan vi finna att studenterna kommer ställa tydliga krav på kommande arbetsplatser i linje med generationens värderingar. Arbetsgivare inom hälso- och sjukvård bör bland annat beakta att:

- En tredjedel av studenterna skulle tacka nej till en anställning om det inte ingår en längre strukturerad yrkesintroduktion.
- Över hälften av studenterna i undersökningen skulle välja bort ett jobberbjudande om det inte innefattar ett mentorskap.
- Bara 1/3 av studenterna i undersökningen kan säkert tänka sig ett arbete som innebär 3-skift. Drygt 40 procent är samtidigt säkra på att de kommer avstå en 3-skiftsanställning (omväxlande dag, kväll, natt).
- 73 procent av studenterna i undersökningen skulle överväga att byta yrke om lönen eller arbetsmiljön inte motsvarar förväntningarna.

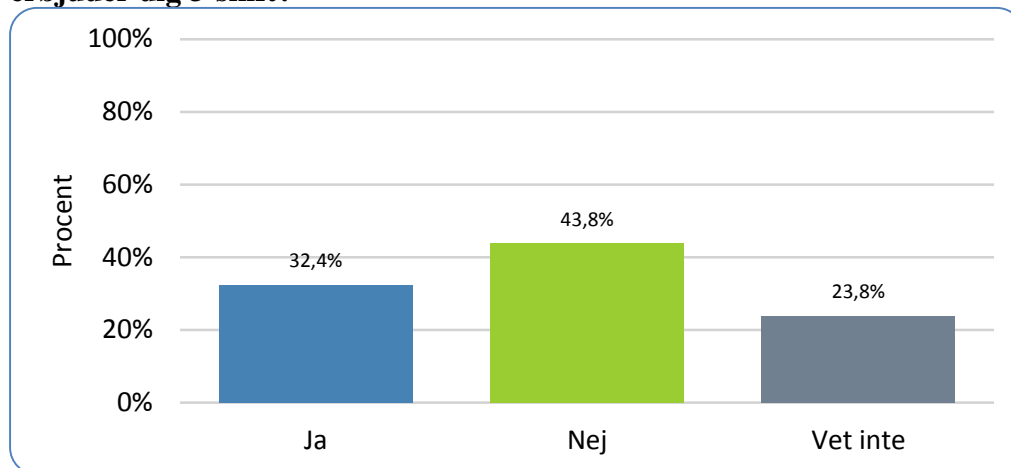
Vi vill specialistutbilda oss!

Fler än 8 av 10 studenter i undersökningen har redan nu tankar om att de i framtiden vill söka en specialistutbildning. Barnmorska, ambulanssjukvård och distriktssköterska är de inriktningar som just nu lockar flest. Den utbildning som i ett demografiskt perspektiv borde komma att efterfrågas stort i framtiden – vård av äldre – har i dagsläget lägst intresserade.

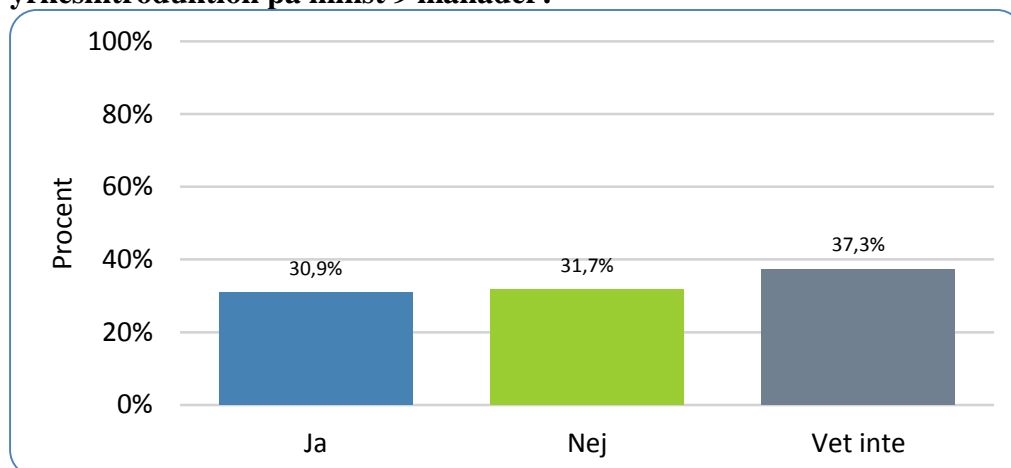
Men - minst 45 procent av studenterna förväntar sig att specialistutbildningen betalas av arbetsgivaren.

5.1 Resultatet i grafer

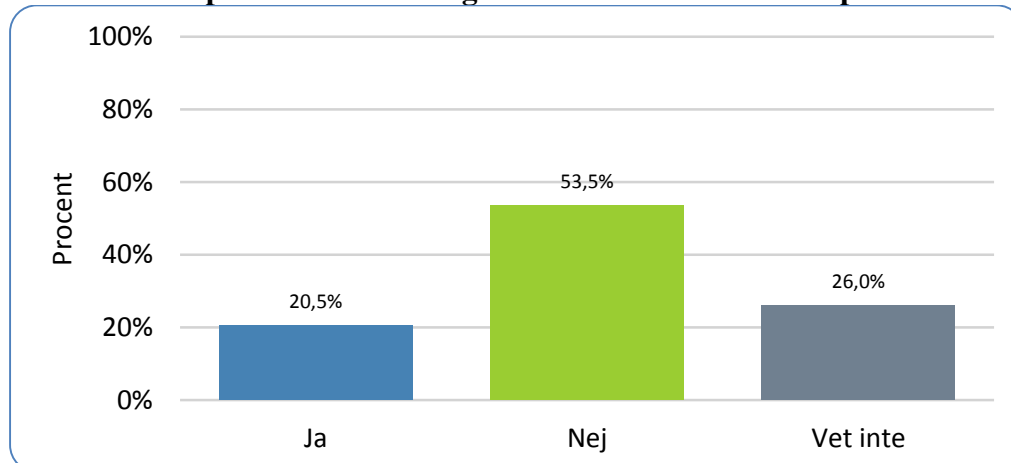
Skulle du acceptera en anställning om arbetsgivaren bara erbjuder dig 3-skift?

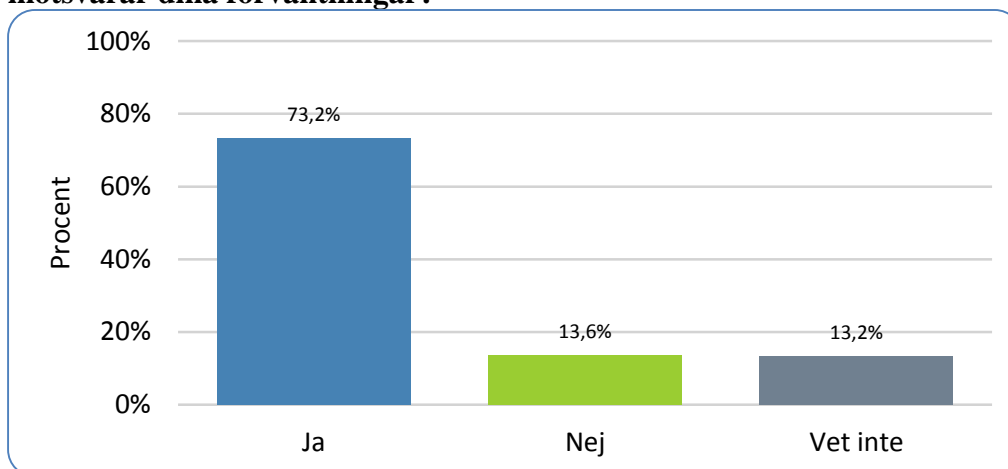
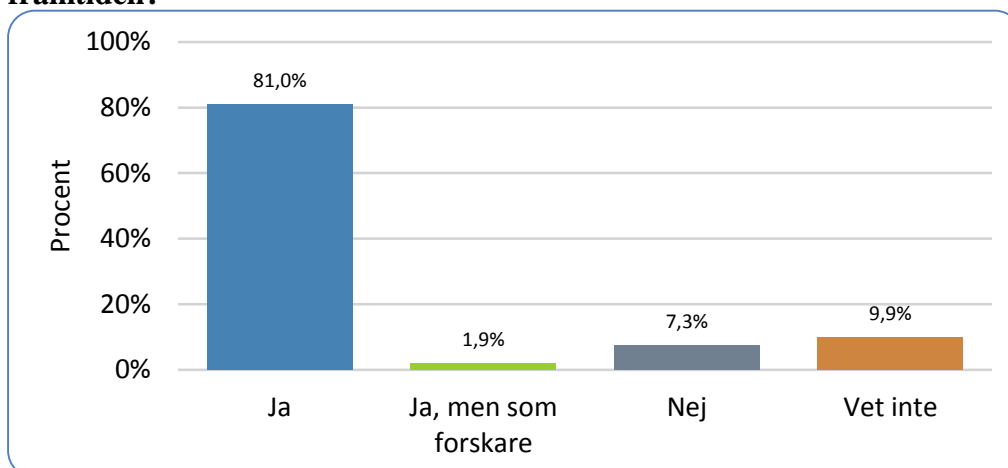

Skulle du acceptera en anställning som saknar en strukturerad yrkesintroduktion på minst 9 månader?

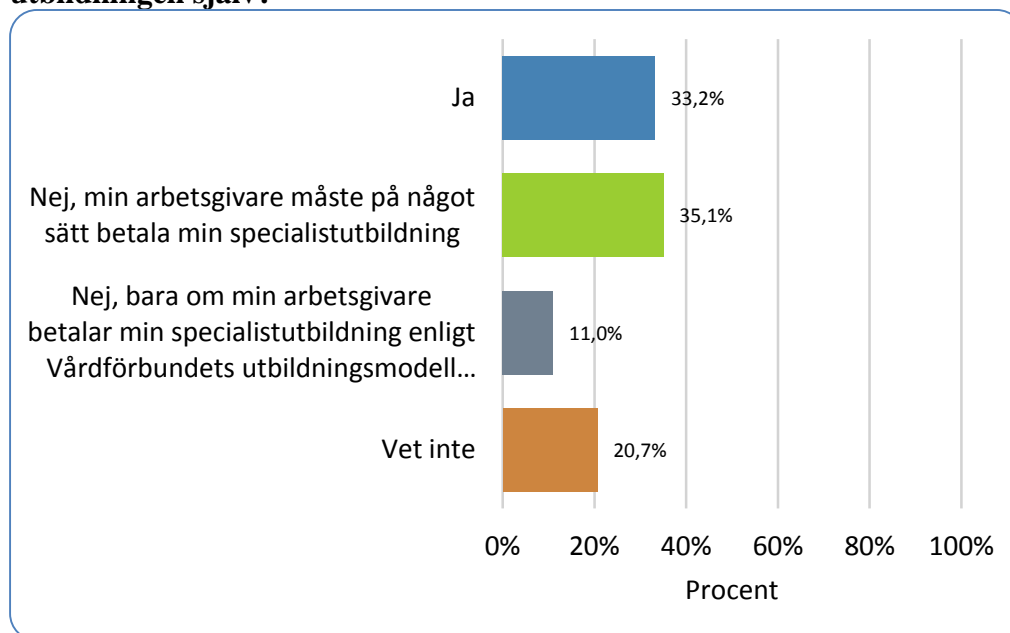

Skulle du acceptera en anställning som saknar ett mentorskap?

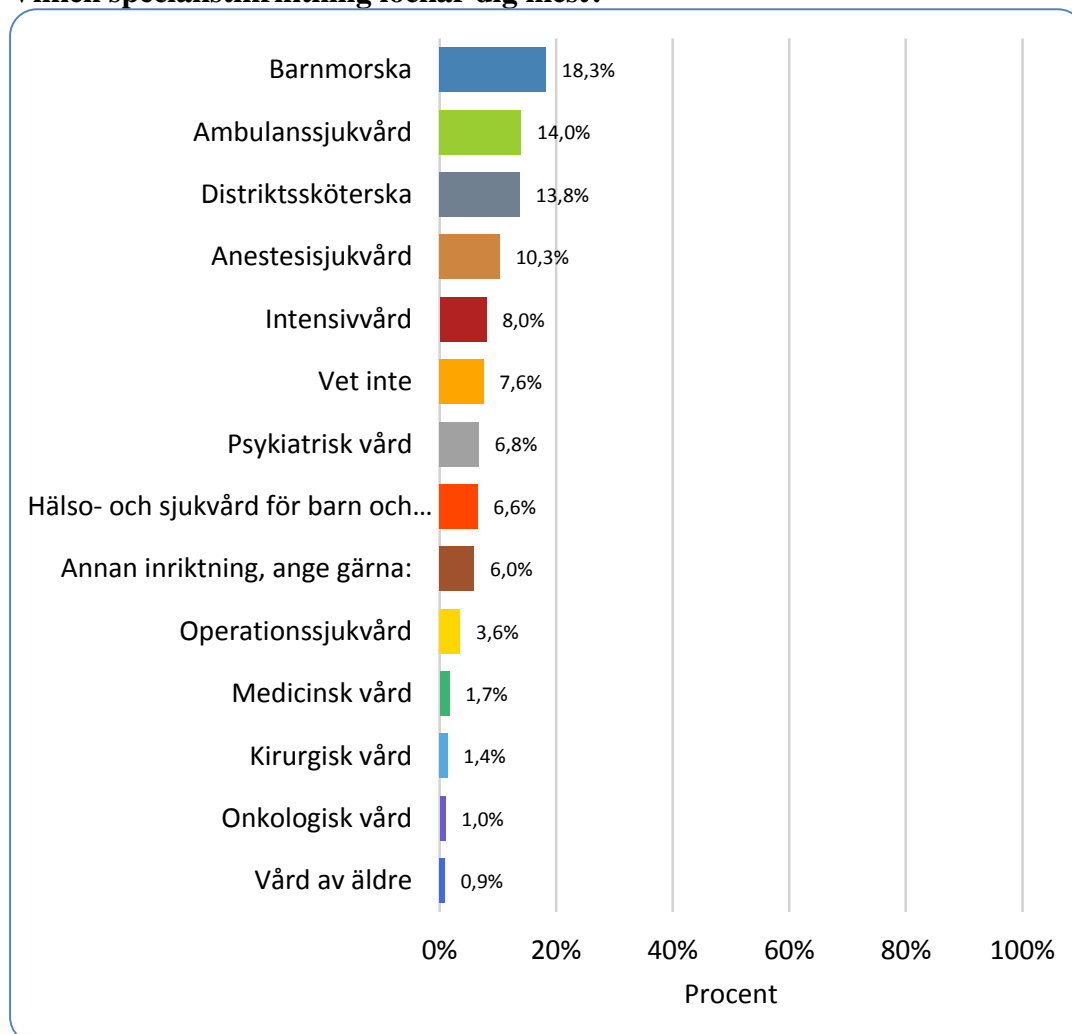

Skulle du överväga att byta yrke om lönen eller arbetsmiljön inte motsvarar dina förväntningar?**Har du redan nu funderingar på att söka till en specialistutbildning i framtiden?**

Tror du att du kommer specialistutbilda dig även om du måste betala utbildningen själv?

Vilken specialistinriktning lockar dig mest?

6 Metod

Undersökningen har genomförts genom en webbenkät. Enkäten var möjlig att besvara under mars-april månad 2018. Flera påminnelser skickades också ut under perioden.

Definitioner

I rapporten benämns högskolor och universitet även som lärosäte.

Urval & svarsfrekvens

Webbenkäten har skickats till samtliga medlemmar i Vårdförbundet Student som går den från den fjärde till sista terminen på utbildningarna till sjuksköterska, röntgensjuksköterska och biomedicinsk analytiker. Det innebär ett större utskick i år, eftersom tidigare undersökningar bara riktats till sistaårsstudenter. Kravet har också varit att studenten har en registrerad e-postadress i Vårdförbundets medlemsregister.

Undersökningen är alltså inte en totalundersökning sett till samtliga studenter på de aktuella utbildningarna. Däremot utgör studien i princip en totalundersökning bland de studerande som är medlemmar i Vårdförbundet Student. Nedan anges motsvarande siffror från förra årets undersökning inom parentes.

Undersökningen skickades till 5 848 (2110) studerande runt om i Sverige. 1 218 (726) studenter valde att besvara enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 21 procent (36 procent). Inga frågor, förutom om lärosäte, var obligatoriska att besvara i formuläret för att komma vidare. Det innebär att antalet svar per fråga ibland kan understiga 1 218 personer.

Mottagare	Svarande	Svarsfrekvens
5 848	1 218	21%

Flest studerande finns på sjuksköterskeutbildningen, vilket också återspeglas i svarsfördelningen.

Svar fördelat på utbildningar	Andel
Sjuksköterska	90 %
Röntgensjuksköterska	5 %
Biomedicinsk analytiker	5 %

Bortfall

En viktig del i enkätundersökningar är att analysera om de som svarat är representativa. Om bortfallsgruppen skiljer sig systematiskt från svarsgruppen kan resultaten från studien vara missvisande. En analys av representativitet kan göras genom jämförelse av egenskaper och se om dessa egenskaper fördelar sig lika hos de som svarat och i populationen som rapporten syftar att uttala sig om. I undersökningen är det studenter som är medlemmar i Vårdförbundet Student och som studerar till biomedicinsk analytiker, röntgensjuksköterska och sjuksköterska som är populationen. Det är viktigt att undersöka egenskaper som antas ha en koppling till vilka svar som ges på de frågor som ställs i enkäten. Exempelvis om fördelningen mellan svarsgruppen och den population vi vill uttala sig om, skiljer sig på något sätt.

Vi har analyserat skillnader i hur svarsgruppen fördelar sig på kön, åldersgrupp och lärosäte jämfört med snittet för populationen. Män utgör 15 procent av de medlemmar i Vårdförbundet Student som är aktuella i undersökningen. I undersökningen utgör män en något lägre andel; 13 procent. Männens svar i undersökningen överensstämmer dock i de flesta fall med kvinnornas. Vid en jämförelse av ålder mellan de som svarat på enkäten och övriga studenter som är medlemmar i Vårdförbundet Student finner vi att respondenterna har en högre medelålder, men skillnaden liten: 29,1 år jämfört med 28,5 år. Andelen av antalet studentmedlemmar som besvarat enkäten vid respektive lärosäte varierar med upp till 10 procentenheter. Det går dock inte att utläsa någon korrelation mellan svarsfrekvensen vid ett lärosäte och exempelvis hur man bedömt sin VFU.

Samtliga analyserade skillnader i egenskaper mellan de som svarat på enkäten och den totala populationen av studenter är sammantaget relativt små och bör därför inte ha någon större inverkan på resultatet. Sett till de parametrar vi kunna kontrollera, svarsfrekvensen och att svaren jämfört med föregående år inte uppvisat extrema variationer, bedömer vi därför att de studerande som deltagit i undersökningen är tillräckligt representativa. Studien bör därför kunna anses ge en bra bild av hur medlemmarna i Vårdförbundet Student generellt ser på sin VFU.

VFU-ranking

Rankingen av årets VFU-placeringar, baseras på frågan ”*Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar*”. 1 131 (719) studenter svarade på rankingfrågan. Överlag fick VFU-placeringarna ett gott betyg, med ett medelvärde på 4,30 (4,39) på en skala från 1-6.

Frågan: Hur troligt är det att du utifrån dina VFU-placeringar skulle rekommendera ditt universitet eller högskola till kommande studenter? Utgår ifrån en frågetyp som brukar benämnas Net Promoter Score⁷ (NPS). Skalan var tiogradig 0-10. I jämförelsen mellan lärosätena har vi dock beräknat och använt ett vanligt medelvärde.

Uppdraget

VFU-rankingen och tillhörande rapport har tagits fram på uppdrag av Vårdförbundet Student i samarbete med utredare Jonas Vallgård, Vårdstrategiska enheten och studenthandläggare Angelica Kron, Kommunikation- och medlemsutvecklingsenheten.

⁷ Se exempelvis: https://en.wikipedia.org/wiki/Net_Promoter

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen. Vi utvecklar villkor, yrke och vård. Vi är över 114 000 sjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och biomedicinska analytiker som arbetar för en nära personcentrerad vård och ett hållbart yrkesliv.